

APSTIPRINU

Valsts dzelzceļa administrācijas
direktora p.i.
V. Stuppe

Valsts dzelzceļa
administrācija

Valsts dzelzceļa administrācijas 2024.gada publiskais pārskats

SATURS

1. PAMATINFORMĀCIJA	3
1.1. KOPSAVILKUMS	3
1.2. VDA JURIDISKAIS STATUSS UN IZVEIDOŠANAS GADS	3
1.3. VDA MĒRĶIS UN DARBĪBAS VIRZIENI	3
2. VDA DARBĪBAS REZULTĀTI	5
2.1. PĀRSKATA GADA GALVENĀS PRIORITĀTES UN TO ĪSTENOŠANU	5
2.2. EFEKTĪVĀKA DZELZCEĻA TIRGUS REGULĒŠANA UN UZRAUDZĪBA	5
2.2.1. <i>Pieteikuma iesniedzēju sūdzību izskatīšana</i>	5
2.2.2. <i>Konkurences situācijas uzraudzība dzelzceļa pakalpojumu tirgos</i>	6
2.2.3. <i>Infrastrukturās maksas noteikšanas atbilstības uzraudzība</i>	8
2.2.4. <i>Infrastrukturās pārvaldītāja būtisko funkciju veicēja neatkarības prasību uzraudzība</i>	8
2.2.5. <i>Sadarbība ar Eiropas Savienības institūcijām un ārvalstu regulējošām iestādēm</i>	9
2.2.6. <i>Dzelzceļa statistikas datu apkopošana un ziņošana Eiropas Komisijai</i>	10
2.3. DZELZCEĻA PĀRVADĀTĀJU LICENCĒŠANA	10
2.4. DZELZCEĻA REĢISTRU PIEEJAMĪBA UN TO EFEKTĪVĀKA IZMANTOŠANA	11
2.4.1. <i>Dzelzceļa infrastruktūras reģistrs</i>	11
2.4.2. <i>Dzelzceļa ritekļu reģistrs</i>	12
2.5. DZELZCEĻA VIDES AIZSARDZĪBA, RISKU IZVĒRTĒŠANA UN DATU PIEEJAMĪBA	13
2.5.1. <i>Dzelzceļa vides aizsardzības politika</i>	13
2.5.2. <i>Dzelzceļa radīto apdraudējumu (risku) novērtēšana un uzraudzība</i>	13
2.6. SADARBĪBAS VEICINĀŠANA AR DZELZCEĻA TIRGUS DALĪBNIEKIEM UN PAKALPOJUMU LIETOTĀJIEM	14
2.6.1. <i>Sadarbība ar dzelzceļa kravu un pasažieru pārvadātājiem un pakalpojumu lietotājiem</i>	14
2.6.2. <i>Pasažieru tiesību aizsardzība starptautiskajos pasažieru pārvadājumos</i>	14
2.7. VĒSTURISKĀ MANTOJUMA DZELZCEĻA FINANSĒJUMA SADALĪJUMS UN TĀ IZLIETOJUMA KONTROLE	15
3. INFORMĀCIJA PAR VDA BUDŽETU UN TĀ IZLIETOJUMU	16
4. VDA STRUKTŪRA UN PERSONĀLS	17
4.1. DARBINIEKI	17
4.2. IEKŠĒJO PROCESU PĀRSKATĪŠANA UN PILNVEIDOŠANA	18
5. KOMUNIKĀCIJA AR SABIEDRĪBU	20
5.1. INFORMĀCIJAS PIEEJAMĪBAS PILNVEIDOŠANA INTERNETĀ	20
5.2. "KONSULTĒ VISPIRMS" PRINCIPA ĪSTENOŠANA	20
6. NĀKAMAJĀ GADĀ PLĀNOTIE PASĀKUMI	22

Pārskatā izmantoto saīsinājumu saraksts:

ANO	Apvienoto Nāciju Organizācija
ANO EEK	Apvienoto Nāciju Organizācijas Eiropas Ekonomikas komisija
ART	Administratīvā rajona tiesa
DG MOVE	Eiropas Komisijas Mobilitātes un transporta ģenerāldirektorāts (angl.)
EK	Eiropas Komisija
ES	Eiropas Savienība
ENRRB	Eiropas dzelzceļa regulatīvo iestāžu tīkls (angl. <i>European Network of Rail Regulatory Bodies</i>)
ERADIS	Eiropas Savienības dzelzceļa aģentūras savstarpējās savietojamības un drošuma datubāze (angl. <i>European Railway Agency Database of Interoperability and Safety</i>)
EVR	Eiropas ritekļu reģistrs (angl. <i>European Vehicles Register</i>)
IRG-Rail	Neatkarīgā Eiropas dzelzceļa regulatīvo iestāžu grupa (angl. <i>Independent Regulators' Group – Rail</i>)
OTIF	Starptautiskā dzelzceļa pārvadājumu starpvaldību organizācija (angl. <i>Intergovernmental Organisation for International Carriage by Rail</i>)
OSŽD	Dzelzceļu sadarbības organizācija
RINF	Eiropas dzelzceļa infrastruktūras reģistrs (angl. <i>Register of infrastructure</i>)
RMMS	Dzelzceļa tirgus uzraudzības shēma (angl. <i>Rail Market Monitoring Scheme</i>). Jēdziens izriet no 2015.gada 7.jūlija Eiropas Komisijas Īstenošanas regulas (ES) 2015/1100 par dalībvalstu ziņošanas pienākumu dzelzceļa tirgus uzraudzības ietvaros
SERAF	Eiropas Komisijas izveidotais Vienotās Eiropas dzelzceļa telpas (angl., <i>Single European Railway Area</i>) forums, kurā piedalās dalībvalstu (valsts iestāžu un komersantu) dzelzceļa jomas eksperti.
SMGS	Nolīgums par starptautisko dzelzceļa kravu satiksmi
TRAMOS	Eiropas Komisijas izveidotā un uzturētā Dzelzceļa transporta uzraudzības sistēma (angl. <i>Transport Monitoring System – Rail</i> (TRAMOS-Rail))
VDA	Valsts dzelzceļa administrācija
VDzTi	Valsts dzelzceļa tehniskā inspekcija

1. PAMATINFORMĀCIJA

1.1. Kopsavilkums

Pārskata mērķis ir atspoguļot Valsts dzelzceļa administrācijas (turpmāk – VDA) paveikto 2024.gadā. Pārskatā ir analizēti VDA stratēģijā noteiktie uzdevumi, ņemot vērā galvenos faktorus, kas ietekmējuši iestādes darbību attiecīgajā pārskata periodā.

1.2. VDA juridiskais statuss un izveidošanas gads

VDA ir izveidota saskaņā ar Dzelzceļa likuma 30.panta prasībām un savu darbību uzsākusi 1999.gada 1.jūlijā. VDA darbību reglamentē Ministru kabineta 2022.gada 10.maija noteikumi Nr.282 “Valsts dzelzceļa administrācijas nolikums”.

Saskaņā ar dzelzceļa jomu reglamentējošiem tiesību aktiem VDA ir valsts pārvaldes iestāde, kas atrodas Satiksmes ministrijas pārraudzībā, un kuras darbības mērķis ir valsts pārvaldes funkciju realizēšana dzelzceļa transporta nozarē. VDA ir Eiropas Savienības tiesību aktos minētā regulatīvā iestāde Latvijā dzelzceļa nozarē. Nacionālie normatīvie akti, kas reglamentē dzelzceļa jomu, paredz arī vairākas citas funkcijas, kuras nav tieši saistītas ar regulatīvās iestādes darbības īstenošanu dzelzceļa pakalpojumu tirgū.

Saskaņā ar Likuma par budžetu un finanšu vadību noteikumiem, VDA ir valsts budžeta nefinansēta iestāde. Kopš 2010.gada 1.janvāra VDA tiek finansēta no dzelzceļa infrastruktūras finansējumam paredzētajiem līdzekļiem, kas norādīti Dzelzceļa likuma 10.panta otrās daļas 1. un 2.punktā.

1.3. VDA mērķis un darbības virzieni

VDA apstiprinātajā stratēģijā 2023.–2026.gadam noteiktā misija ir: ***“nodrošināt taisnīgu, nediskriminējošu, efektīvu un ilgtspējīgu dzelzceļa infrastruktūras pārvaldību un izmantošanu”***.

VDA darbības pamatvirzieni atbilstoši dzelzceļa jomu reglamentējošajiem normatīvajiem aktiem ir realizēt:

- 1) dzelzceļa regulatīvās iestādes funkcijas, kā arī
- 2) dzelzceļa neregulatīvās funkcijas.

Eiropas Parlaments un Padome 2012.gada 21.novembrī pieņēma Direktīvu 2012/34/ES, ar ko izveido vienotu Eiropas dzelzceļa telpu (turpmāk – Direktīva 2012/34/ES). Šī direktīva nosaka, ka katrā dalībvalstī jāizveido viena valsts līmeņa regulatīvā iestāde, kas nodrošina efektīvu dzelzceļa infrastruktūras pārvaldību un tās taisnīgu, nediskriminējošu izmantošanu, kā arī atbilst prasībām par neatkarību. Šī regulatīvā iestāde ir atbildīga par konkurences uzraudzību dzelzceļa pakalpojumu tirgū un pilda pārsūdzības iestādes funkcijas, lai nepieļautu pieteikuma iesniedzēju diskrimināciju un nodrošinātu vienotas Eiropas dzelzceļa telpas pareizu darbību. Ar “pieteikuma iesniedzējiem” šajā kontekstā saprot pārvadātājus vai citas personas, kurām ir sabiedriskā vai komerciālā interese iegūt piekļuvi infrastruktūras jaudai pārvadājumu veikšanai.

Salīdzinot ar iepriekšējo ES tiesisko regulējumu, Direktīva 2012/34/ES paredz būtiski stingrākas prasības attiecībā uz regulatīvo iestāžu neatkarību, paplašinātas funkcijas un pilnvaras, kā arī noteikta kārtība sadarbībai ar Eiropas Komisiju un citām regulatīvajām iestādēm.

2016.gada 14.decembrī pieņemtā Direktīva (ES) 2016/2370 groza Direktīvu 2012/34/ES attiecībā uz iekšzemes dzelzceļa pasažieru pārvadājumu tirgus atvēršanu un dzelzceļa infrastruktūras pārvaldību (turpmāk – Direktīva (ES) 2016/2370). Attiecīgie nacionālie tiesību akti ietver abu direktīvu prasības.

VDA kā regulatīvās iestādes funkcijas ir:

- *izskatīt pieteikuma iesniedzēja sūdzības, ja tas uzskata, ka notikusi netaisnība, diskriminācija vai ja pieteikuma iesniedzējs ir cietis jebkādā citā veidā, un pieņemt lēmumus par sūdzībām, kā arī veikt pasākumus, lai situāciju uzlabotu;*
- *uzraudzīt konkurences situāciju dzelzceļa pakalpojumu tirgos un pēc savas iniciatīvas, nolūkā nepieļaut pieteikuma iesniedzēju diskrimināciju, pieņem lēmumus, kas ir saistoši dzelzceļa tirgus dalībniekiem.*
- *novērtēt, vai jauni dzelzceļa pasažieru pārvadājumu pakalpojumi izjauktu dzelzceļa transporta sabiedrisko pakalpojumu līguma ekonomisko līdzsvaru, un pieņemt attiecīgu lēmumu, ar kuru tiek piešķirtas, grozītas, piešķirtas tikai ar nosacījumiem vai atteiktas tiesības piekļūt dzelzceļa infrastruktūrai;*
- *sadarboties ar Eiropas Komisiju, citām dzelzceļa regulatīvajām iestādēm un valsts dzelzceļa drošības iestādi Latvijā (VDzTi);*
- *vismaz reizi divos gados organizēt apspriedes ar dzelzceļa kravu un pasažieru pārvadājumu pakalpojumu lietotāju pārstāvjiem, lai ņemtu vērā viņu viedokli par dzelzceļa tirgu;*
- *uzraudzīt publiskās lietošanas dzelzceļa infrastruktūras pārvaldītāja neatkarības prasības būtisko funkciju izpildē;*
- *vākt, apkopot un sniegt dzelzceļa statistikas datus Eiropas Komisijas vajadzībām (dalībvalstīm noteiktais pienākums).*

Neregulatīvās funkcijas, kas ietilpst VDA kompetencē, ir:

- *veikt dzelzceļa pārvadātāju licencēšanu un iekļaut informāciju par izsniegtajām pārvadātāju licencēm Eiropas Savienības dzelzceļa reģistrā;*
- *nodrošinātu tieši piemērojamo ES tieši tiesību aktu izpildes uzraudzību VDA kompetences jomā;*
- *izstrādāt vides politiku dzelzceļa nozarē;*
- *vērtēt ar dzelzceļu saistītos riskus (apdraudējumu);*
- *uzturēt un pārvaldīt dažādus dzelzceļa reģistrus, kā arī nodrošināt pieeju tiem gan ES institūcijām, gan komersantiem;*
- *lemt par finanšu līdzekļu sadali vēsturiskā mantojuma dzelzceļam (Gulbenes-Alūksnes bānītis) un uzraudzīt šo līdzekļu izlietojumu.*
- *saskaņot, reģistrēt un kontrolēt dzelzceļa kravu pārvadājumu pasūtījuma līgumus.*
- *pildīt citus valsts pārvaldes uzdevumus, kas noteikti normatīvajos aktos.*

VDA funkcijas izriet no Dzelzceļa likuma, citiem Latvijas Republikas dzelzceļa jomu reglamentējošiem normatīvajiem aktiem, kā arī no tieši piemērojamiem ES tiesību aktiem dzelzceļa jomā. Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2021/782 (2021.gada 29.aprīlis) par dzelzceļa pasažieru tiesībām dzelzceļa pārvadājumos ir piemērojama no 2023.gada 7.jūnija un, cita starpā, attiecas uz starptautiskajiem pasažieru pārvadājumiem Latvijā.

Līdz šīs regulas piemērošanas sākumam nepieciešami grozījumi valsts tiesību aktos dzelzceļa jomā, tostarp jāparedz:

- izņēmumi regulas piemērošanai Latvijas teritorijā;
- sodu sistēma par regulas prasību un noteikumu pārkāpumiem (skat. 35.pantu);

- paziņošana Eiropas Komisijai par šo minēto prasību ieviešanu.

VDA katru gadu paplašina savu iesaisti EK institucionālajās darba grupās, kā arī piedalās Eiropas Savienības Dzelzceļa aģentūras (ERA), Neatkarīgo Eiropas dzelzceļa regulatīvo iestāžu grupu IRG-Rail, Dzelzceļu sadarbības organizācijas (OSŽD), ANO un citu starptautisko organizāciju aktivitātēs.

VDA savas kompetences ietvaros regulāri piedalās Latvijas un Eiropas Savienības dzelzceļa jomas normatīvo aktu izstrādē.

2. VDA DARBĪBAS REZULTĀTI

2.1. Pārskata gada galvenās prioritātes un to īstenošanu

2024.gadā, līdzīgi kā iepriekšējos gados, viena no galvenajām VDA darbības prioritātēm bija vienlīdzīgu konkurences apstākļu nodrošināšana visiem dzelzceļa pārvadātājiem. Uzturot regulāru komunikāciju ar pārvadātājiem un infrastruktūras pārvaldītājiem, tika novērstas vairākas iespējamās pārvadātāju diskriminācijas situācijas, kā arī sekmēts savstarpējs dialogs ar mērķi optimizēt pārvadājumu organizāciju, ņemot vērā kravu apjoma samazināšanos.

Valsts interešu aizstāvībai ES institūcijās VDA 2024.gadā turpināja aktīvu darbību Neatkarīgo Eiropas regulatīvo iestāžu grupā (IRG-Rail), veidojot saskaņotu nostāju attiecībā uz tiesību aktu izstrādes procesiem, tostarp, saistībā ar jauno dzelzceļa infrastruktūras jaudas sadales regulas projektu.

Būtiskas izmaiņas dzelzceļa nozarē 2024.gadā turpināja radīt Krievijas īstenotā militārā agresija pret Ukrainu un ES noteiktās sankcijas pret Krieviju un Baltkrieviju, kas būtiski ietekmēja tranzītkravu plūsmas un sadarbību ar šīm valstīm. Šajā kontekstā īpaši aktuāls kļuva jautājums par dzelzceļa infrastruktūras finansēšanu, ņemot vērā kravu pārvadājumu apjoma būtisku samazinājumu.

Attīstoties Rail Baltica projektam, VDA kā konsultatīvā institūcija iesaistījās nākotnes infrastruktūras pārvaldības modeļa izstrādē, sniedzot atbalstu projekta īstenošanā iesaistītajām institūcijām un sadarbojoties ar Lietuvas un Igaunijas radniecīgajām institūcijām.

2.2. Efektīvāka dzelzceļa tirgus regulēšana un uzraudzība

2.2.1. Pieteikuma iesniedzēju sūdzību izskatīšana

VDA mērķis, īstenojot šo funkciju:

- veikt preventīvus pasākumus, lai sūdzību iesniegšana nebūtu nepieciešama, iesniegtu sūdzību gadījumā nodrošināt to savlaicīgu izskatīšanu un lemt par pasākumiem, lai situāciju uzlabotu.

Atbilstoši Dzelzceļa likuma 31.panta pirmās daļas 8.punktam, VDA izskata pieteikumu iesniedzēja sūdzības, ja pastāv aizdomas par netaisnību, diskrimināciju, vai citiem pārkāpumiem pārvadājumu tirgū. 2024.gadā, piedaloties VDA kā lietas dalībniekam, turpinājās tiesvedība vairākās lietās saistībā ar iepriekš pieņemtiem VDA lēmumiem:

- 1) VAS “Latvijas dzelzceļš” 2018.gadā pārsūdzēja VDA 05.12.2017. lēmumu Nr.1.5.-6/4 Administratīvajā rajona tiesā. Ar šo lēmumu VDA uzdeva nodrošināt piekļuvi Ventspils depo ēkai, kā apkopes vietai, un tajā sniegto pakalpojumu pieejamību. Lēmums tika pieņemts, izskatot sūdzību par VAS “Latvijas dzelzceļš” nodomu pārtraukt pakalpojumu sniegšanu citam pārvadātājam, kurš pārvalda minēto ēku. Administratīvā rajona tiesa 2019.gada 25.janvārī noraidīja VAS “Latvijas dzelzceļš” pieteikumu. Vēlāk, apelācijas procesā, Administratīvā apgabaltiesa 2020.gada 30.janvārī uzdeva uzdot prejudiciālus jautājumus Eiropas Savienības

Tiesai (EST) un apturēja tiesvedību. EST lietā C-60/20 tika sniegti VDA rakstveida apsvērumi, un EST spriedums tika pasludināts 2021.gada 15.jūlijā. Tiesvedība Latvijā tika atjaunota 2021.gada 3.septembrī, bet 2022.gada 24.martā Administratīvā apgabaltiesa noraidīja VAS “Latvijas dzelzceļš” pieteikumu. VAS “Latvijas dzelzceļš” iesniedza kasācijas sūdzību, un Augstākā tiesa 2022.gada 30.augustā ierosināja kasācijas tiesvedību. Ar 2024.gada 18.jūlija spriedumu Augstākā tiesa atcēla apgabaltiesas spriedumu un izbeidza tiesvedību, spriedums nav pārsūdzams.

- 2) 2019.gada 7.oktobrī VDA pieņēma lēmumu Nr.1.5.-6/2_2019, uzdodot VAS “Latvijas dzelzceļš” līdz 2019.gada 31.decembrim nodrošināt brīvu piekļuvi visiem publiskās lietošanas Ventspils stacijas ceļiem, izņemot gadījumus, kad tiek izmantots šķirošanas uzkalns. VAS “Latvijas dzelzceļš” pārsūdzēja lēmumu Administratīvajā rajona tiesā.

Administratīvā apgabaltiesa 2020.gada 11.februārī piemēroja pagaidu noregulējumu, apturot lēmuma izpildi. 2021.gada 25.martā Administratīvā rajona tiesa noraidīja pieteikumu, atzīstot VDA lēmumu par tiesisku. VAS “Latvijas dzelzceļš” pārsūdzēja šo spriedumu un Administratīvā apgabaltiesa 2021.gada 9.novembrī apmierināja pieteikumu, atceļot VDA lēmumu. VDA un AS “Baltijas Ekspresis” 2021.gada decembrī iesniedza kasācijas sūdzības. Augstākā tiesa 2022.gada 11.maijā ierosināja kasācijas tiesvedību, bet ar 2024.gada 28.novembra spriedumu atcēla apgabaltiesas spriedumu un nodeva lietu atkārtotai izskatīšanai.

2024.gadā saņemta viena jauna sūdzība – 2024.gada 15.janvārī AS “Baltijas Ekspresis” iesniedza sūdzību par iespējamu VAS “Latvijas dzelzceļš” un SIA “LDZ CARGO” dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu, kas saistīts ar IT sistēmām kravu pārvadājumu organizācijā starp Baltijas valstīm.

2024.gadā pieņemti divi administratīvie lēmumi par sūdzībām – viens saistībā ar sūdzību, kas saņemta 2023.gadā, un otrs – par 2024.gadā saņemto sūdzību. Abi lēmumi nav pārsūdzēti un ir stājušies spēkā.

2024.gada 6.augustā pieņemts lēmums Nr.2-6-8 “Par AS “LatRailNet” kā būtisko funkciju veicēja rīcību jaudas sadales un vilcienu ceļu iedalīšanas jautājumos”. Ar lēmumu uzdots vienkāršot *ad-hoc* jaudas pieteikumu kārtību neparedzētās situācijās. Lēmums izpildīts, AS “LatRailNet” veicot grozījumus attiecīgajās shēmās. 2024.gada 3.septembrī pieņemts lēmums Nr.2-6-9 “Par Baltijas valstu starpā veikto kravu pārvadājumu procesā izmantotajām informācijas tehnoloģiju sistēmām.” Ar lēmumu atteikts izdot labvēlīgu administratīvo aktu, jo nav konstatēts tiesisks pamats šāda akta izdošanai.

2.2.2. Konkurences situācijas uzraudzība dzelzceļa pakalpojumu tirgos

VDA mērķi, īstenojot šo funkciju:

- veicināt vienlīdzīgus konkurences apstākļus dzelzceļa pakalpojumu tirgos un uzraudzīt, kā tiek nodrošināta nediskriminējošu piekļuve publiskās lietošanas dzelzceļa infrastruktūrai un apkalpes vietām, kā arī ar dzelzceļu saistītu pakalpojumu nodrošināšanai šajās vietās, dodot iespējas dzelzceļa pārvadātājiem sniegt labākus pakalpojumus pasažieriem un kravu pārvadājumu pakalpojumu lietotājiem.

a) Dzelzceļa pakalpojumu tirgus raksturojums

Starptautiskos pārvadājumus ar dzelzceļa transportu caur Latviju 2024.gadā turpināja būtiski ietekmēt ģeopolitiskie apstākļi un sankciju režīmi pret Krieviju un Baltkrieviju. Jo īpaši nozīmīga ietekme saglabājas no 2022.gada sākumā uzsāktās Krievijas militārās agresijas pret Ukrainu un ar to saistīto ierobežojošo pasākumu rezultātā.

Pamatojoties uz Satiksmes ministrijas datiem, 2024.gadā Latvijas ostu kopējais kravu apgrozījums, kas lielā mērā balstīts uz tranzīta kravām, salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu samazinājās par 6,8%, ar lielāko kritumu Ventspils ostā (-21%), Rīgas ostā (-3,9%) un Liepājas ostā (-2,5%). Kravu struktūrā vērojams būtisks ogļu (-71,7%), ķīmisko beramkravu (-19,4%) un ro-ro kravu (-8,2%) samazinājums, kamēr pieaugums fiksēts koksnes šķeldai (+32,9%) un kokmateriāliem (+30,3%).

Saskaņā ar 1. tabulas datiem 2024. gadā kravu pārvadājumu apjoms tonnkilometros samazinājies aptuveni par 40% salīdzinājumā ar 2023. gadu, tostarp SIA "LDZ CARGO" – par 42,6%, bet privātajiem pārvadātājiem – par 23,6%.

1.tabula Dzelzceļa uzņēmumu pārvadāto kravu apjoma tendences

<i>Pārvadātāji</i>	<i>Miljoni tonnkilometri</i>			<i>Tirgus daļa%</i>	<i>Tonnkilometri pret iepriekšējo periodu %</i>	
	<i>2022</i>	<i>2023</i>	<i>2024</i>	<i>2024</i>	<i>2024/2023</i>	<i>2023/2022</i>
Vēsturiskais pārvadātājs	5 232	3 847	2 238	66,1	57,4	73,5
Privātie pārvadātāji kopā ¹	2 214	1 482	1 132	33,9	76,4	66,9
Kopā:	7 446	5 328	3 340	100	62,7	71,4
Privāto pārvadātāju tirgus daļa (%)	29,7	27,8	33,9	-	-	-

Dzelzceļa pasažieru pārvadājumu apjoma tendences Latvijā atspoguļotas 2.tabulā un tās parāda, ka 2024.gadā pasažieru pārvadājumu sektorā vērojama pārvadājumu aktivizēšanās pēc Covid-19 pandēmijas ierobežojumu atcelšanas, kā arī pasažieru pārvadājumu īpatsvara pieauguma, sarūkot kravu pārvadājumiem. Iekšzemes pārvadājumu apjoms sasniedza 113,9% no 2023.gada līmeņa. Ievērojami aktivizējās starptautiskie pasažieru pārvadājumi, kurus veic Lietuvas pārvadātājs.

2.tabula Dzelzceļa uzņēmumu pārvadāto pasažieru apjoma tendences

<i>Pārvadātājs</i>	<i>Miljonos pasažieru kilometru</i>		<i>Pasažieru kilometri pret iepriekšējo gadu 2024/2023, %</i>
	<i>2023</i>	<i>2024</i>	
Kopā iekšzemes pārvadājumi	609,23	694,04	113,9
Kopā starptautiskie pārvadājumi	1,01	4,74	370,8

b) Konkurences situācijas uzraudzība

Saskaņā ar Dzelzceļa likuma 31.panta 1.daļas 9.punktam, VDA uzrauga konkurences situāciju dzelzceļa pakalpojumu tirgos un pēc savas iniciatīvas, kā arī lai novērstu diskrimināciju pret pieteikuma iesniedzējiem, kontrolē jautājumus, kas Dzelzceļa likuma 1.daļas 8.punkta "a", "b", "c", "d", "e", "f", "g", "h", "i" un "j" apakšpunktā, tostarp, pārbauda, vai tīkla pārskatā nav iekļauti diskriminējoši nosacījumi un vai infrastruktūras pārvaldītājam nav piešķirta pārmērīga rīcības brīvība.

2024.gadā VDA, īstenojot šo funkciju, nav pieņēmusi administratīvos lēmumus pēc savas iniciatīvas. Tīkla pārskata kontroles ietvaros, kas veikta gan provizorisks, gan galīgajā redakcijā, netika konstatētas būtiskas neatbilstības normatīvo aktu prasībām. Vienlaikus VDA konstatēja, ka divi apkalpes vietu operatori nebija iesnieguši informāciju Tīkla pārskatam 2025.gadam, kā to nosaka Dzelzceļa likuma 28.panta otrā daļa un Ministru kabineta 2016.gada 19.aprīļa noteikumu Nr.244 attiecīgie punkti. Pēc VDA norādījuma informācija tika iesniegta.

¹ Izņemot vēsturisko pārvadātāju.

VDA izvērtēja arī jaunu pasažieru pārvadājumu pakalpojumu ietekmi uz sabiedriskā pakalpojuma līguma ekonomisko līdzsvaru, kā to nosaka Dzelzceļa likuma 5.² pants.

Saistībā ar atļauju, kas piešķirta Lietuvas pārvadātājam UAB “LTG-Link”, VDA sniedza skaidrojumu par sūdzību, ka nav iespējams iegādāties biļetes Jelgavas stacijā braucieniem uz Rīgu, precizējot, ka pārvadājumi tiek veikti tikai starptautiskā maršrutā, bez pasažieru uzņemšanas/izlaišanas Latvijas teritorijā.

VDA sniedza skaidrojumus un atbalstu arī Igaunijas pārvadātāja AS “Eesti Liinirongid” (Elron) plānu kontekstā, par pārvadājumu uzsākšanu no Tartu uz Rīgu, tostarp, skaidrojot normatīvos ierobežojumus piekļuves tiesībām, ja tiek ietekmēts sabiedriskā pasūtījuma ekonomiskais līdzsvars.

2024.gada oktobrī VDA konstatēja, ka VAS “Latvijas dzelzceļš” bija uzsākusi jaunu pašapkalpošanās modeli pakalpojumam “Kravas vagonu šķirošana un komplektēšana un manevru organizēšana”, taču informācija nebija publicēta uzņēmuma mājaslapā. VDA lūdza novērst šo trūkumu, kas tika izpildīts. Tāpat tika pieprasīta pilna pakalpojumu maksas veidošanas metodoloģija, kuras pārbaude turpināsies 2025.gadā.

VDA arī konstatēja, ka ir veikti grozījumi “Kravas vagonu tehniskās apkopes pakalpojuma” nosacījumos un maksās. Pēc VDA pieprasījuma VAS “Latvijas dzelzceļš” sniedza pamatojumu veiktajām izmaiņām. Pārbaude turpināsies 2025.gadā.

2.2.3. Infrastruktūras maksas noteikšanas atbilstības uzraudzība

VDA mērķis, īstenojot šo funkciju:

- nodrošināt nediskriminējošu un izmaksām atbilstošu infrastruktūras maksu noteikšanu.

VDA novērotāja statusā piedalījās vairākās AS “LatRailNet” organizētajās sanāksmēs ar pieteikumu iesniedzējiem, nodrošinot Dzelzceļa likuma 31.panta pirmās daļas 21.punkta izpildi – uzraudzīt pieteikuma iesniedzēju un infrastruktūras pārvaldītāja būtisko funkciju veicēja pārrunas par infrastruktūras maksas apmēru un iejaukties, ja pārrunās pastāv risks pārkāpt Dzelzceļa likuma noteikumus.

VDA, kā ierasts, veica izvērtējumu par AS “LatRailNet” izstrādātās tiesību normas – Maksas aprēķināšanas un iekasēšanas shēmas – atbilstību spēkā esošo normatīvo aktu prasībām.

2.2.4. Infrastruktūras pārvaldītāja būtisko funkciju veicēja neatkarības prasību uzraudzība

VDA mērķis, īstenojot šo funkciju:

- turpināt nodrošināt AS “LatRailNet” valdes locekļu neatkarību infrastruktūras pārvaldītāja būtisko funkciju veicēja lēmumu pieņemšanā un panākt līdzekļu ietaupījumu, atsakoties no formālām, nevajadzīgām funkcijām un to dublēšanās.

Saskaņā ar Dzelzceļa likuma 13.¹ panta piektās daļas 4.apakšpunktu publiskās lietošanas dzelzceļa infrastruktūras pārvaldītāja būtisko funkciju veicējam ir pienākums katru gadu līdz 1.aprīlim iesniegt VDA ziņojumu par veiktajiem pasākumiem, lai novērstu nevienlīdzīgu attieksmi pret pārvadātājiem, kā arī nodrošināt pienācīgu kontroli pār neatkarības prasību programmas īstenošanu.

Pamatojoties uz minēto tiesību normu, VDA pēc ziņojuma izvērtēšanas sniedz atzinumu par neatkarības nodrošināšanas pasākumu pietiekamību, norādot atklātos trūkumus (ja tādi konstatēti), kā arī nosakot termiņu to novēršanai

2024.gada 7.maijā VDA sagatavoja un sniedza AS “LatRailNet” atzinumu Nr.2-2-51 “Par AS “LatRailNet” 28.03.2024. ziņojumu par veiktajiem pasākumiem publiskās lietošanas dzelzceļa

infrastruktūras pārvaldītāja būtisko funkciju veicēja neatkarības prasību nodrošināšanā 2023.gadā”, norādot, ka ir samazināts risks neatkarības prasību pārkāpumiem atbilstoši Dzelzceļa likuma 13.¹ panta nosacījumiem, tomēr tas nav pilnībā novērsts, jo nav virzīti attiecīgie grozījumi Dzelzceļa likumā, kas skar AS “LatRailNet” padomes institucionālo nostiprinājumu.

2.2.5. Sadarbība ar Eiropas Savienības institūcijām un ārvalstu regulējošām iestādēm

VDA mērķis, īstenojot šo funkciju:

- pilnveidot VDA darbību, apgūstot Eiropas dzelzceļa regulatīvo iestāžu darbības labākos principus un praksi, tajā skaitā attiecībā uz Rail Baltica.

a) Eiropas dzelzceļa regulatīvo iestāžu tīkls (ENRRB)

Direktīva 2012/34/ES paredz Eiropas dzelzceļa regulatīvo iestāžu tīkla (ENRRB) izveidi, kurā dalībvalstu regulatīvās iestādes sadarbojas, apmainās ar pieredzi un nodrošina vienotu izpratni par Eiropas Savienības tiesību normu piemērošanu. ENRRB darbību koordinē un atbalsta Eiropas Komisija.

2024.gadā VDA piedalījās abās ENRRB sanāksmēs:

- 25.sanāksmē, kas 23.maijā pirmo reizi kopš 2020.gada norisinājās klātienē Briselē, Beļģijā;
- 26.sanāksmē, kas notika attālināti 10.decembrī.

b) Regulatīvo iestāžu sadarbība lietās, kas saistītas ar pārrobežu aspektiem

Saskaņā ar Direktīvas 2012/34/ES 57.panta 2.punktu un Dzelzceļa likuma 32.¹ pantu, regulatīvās iestādes sadarbojas pārrobežu tirgus uzraudzības lietās, tostarp sūdzību izskatīšanā un izmeklēšanā. Šī sadarbība notiek, apmainoties ar informāciju un konsultējoties pirms lēmuma pieņemšanas.

Papildus tam, Regula (ES) Nr.913/2010 par konkurētspējīgiem dzelzceļa kravu pārvadājumu koridoriem nosaka specifiskas sadarbības prasības regulatīvajām iestādēm, kas uzrauga konkurenci šajos koridoros. ES Tiesa lietā C-12/20 ir precizējusi, ka sadarbība nav interpretējama kā lēmumu saskaņošana vai pakļautība citu valstu iestāžu lēmumiem – katra iestāde saglabā neatkarību.

2024.gadā VDA netika saņemta neviena sūdzība vai lieta, kas prasītu sadarbību šajā mehānismā.

VDA, kopā ar Beļģijas, Nīderlandes, Vācijas, Čehijas, Polijas, Lietuvas un Igaunijas regulatīvajām iestādēm, ir noslēgusi sadarbības līgumu 8. dzelzceļa kravu pārvadājumu koridora (Ziemeļjūra – Baltijas jūra) ietvaros. Līgums stājās spēkā 2022. gada 5. decembrī un ir noslēgts, lai uzraudzītu konkurenci un uzlabotu sadarbības mehānismus šajā koridorā.

c) Sadarbība ar IRG-Rail

VDA aktīvi piedalās arī neatkarīgajā regulatīvo iestāžu sadarbības platformā IRG-Rail. Šī sadarbība nav noteikta ar saistošiem ES tiesību aktiem, bet ir dalībvalstu iniciēta.

VDA pārstāvji piedalās vairākās darba grupās, kas analizē un izvērtē:

- piekļuves infrastruktūrai un apkalpes vietām nosacījumus,
- maksas par infrastruktūras un apkalpes vietu izmantošanu,
- dzelzceļa tirgus uzraudzības jautājumus,
- ES tiesību aktu izstrādes procesus un to piemērošanu nacionālajā līmenī.

VDA līdzdarbojas arī IRG-Rail Tirgus uzraudzības pārskata (*Market Monitoring Report*) izstrādē, sniedzot statistikas datus un analīzi par Latvijas dzelzceļa tirgu. Pārskats ir publiski pieejams: www.irk-rail.eu/irk.

d) Dalība SERAF

VDA piedalās arī Eiropas Komisijas izveidotajā ekspertu forumā SERAF (*Single European Railway Area Forum*), kas turpina bijušās EK ekspertu grupas par piekļuvi dzelzceļa tirgum darbu. SERAF mērķis ir sniegt ieteikumus EK tiesību aktu sagatavošanā un īstenošanā attiecībā uz vienotas Eiropas dzelzceļa telpas izveidi.

Katra dalībvalsts SERAF pārstāv divus pārstāvjus, no kuriem viens ir no nacionālās regulatīvās iestādes.

2024.gadā VDA piedalījās abās SERAF sanāksmēs:

- 3.sanāksmē 12.jūnijā (tiešsaistē),
- 4.sanāksmē 5.decembrī (tiešsaistē).

2.2.6. Dzelzceļa statistikas datu apkopošana un ziņošana Eiropas Komisijai

VDA mērķis, īstenojot šo funkciju:

- novērtēt dzelzceļa tirgus darbību Latvijā un citās ES dalībvalstīs, un izdarīt secinājumus par nepieciešamajiem uzlabojumiem konkrētajos tirgus segmentos, lai nodrošinātu pilnvērtīgu dzelzceļa jomas normatīvo aktu prasību un nosacījumu īstenošanu.

Saskaņā ar vienošanos ar Satiksmes ministriju, VDA pilda Latvijai noteikto ziņošanas pienākumu Eiropas Komisijai, kas izriet no Komisijas 2015.gada 7.jūlija īstenošanas regulas (ES) 2015/1100 par dalībvalstu ziņošanas pienākumu dzelzceļa tirgus uzraudzības ietvaros (turpmāk – RMMS Regula).

Regula paredz, ka ES dalībvalstīm (kompetentajām transporta nozares ministrijām) jāapkopo un jāiesniedz dzelzceļa tirgus statistikas dati Eiropas Komisijas Mobilitātes un transporta ģenerāldirektorāta izveidotajā TRAMOS (vēlāk – ReportENER) sistēmā.

2024. gadā tika veikti šādi pasākumi:

- VDA apkopoja datus no VAS “Latvijas dzelzceļš” (infrastruktūras pārvaldītājs), AS “LatRailNet” un dzelzceļa pārvadājumu uzņēmumiem.
- Dati tika iesniegti jaunajā pārskatu sistēmā ReportENER (nav publiski pieejama).
- VDA piedalījās Eiropas Komisijas RMMS darba grupas sanāksmēs, kur apspriesti jautājumi par RMMS regulas piemērošanu un TRAMOS sistēmas darbību.

Eiropas Komisijas kopsavilkuma pārskats tiek publicēts EK tīmekļa vietnē: https://transport.ec.europa.eu/transport-modes/rail/market/rail-market-monitoring-rmms_en. (Aktuālais pārskats aptver periodu līdz 2020. gadam – 8.ziņojums)

2.3. Dzelzceļa pārvadātāju licencēšana

VDA mērķis, īstenojot šo funkciju:

- nodrošināt vienlīdzīgu piekļuvi dzelzceļa pārvadājumu tirgum visiem, kas vēlas nodarboties ar dzelzceļa pārvadājumiem un izpilda noteiktās prasības.

VDA ir Eiropas Savienības tiesību aktos minētā licencēšanas iestāde, kas veic dzelzceļa pārvadājumu uzņēmumu licencēšanu un uzrauga tās prasību izpildi.

VDA kā dzelzceļa pārvadātāju licencēšanas iestāde atbilstoši ES tiesību aktiem:

- pārbauda pieteikumu iesniedzēju atbilstību noteiktajām prasībām un, ja visas prasības ievērotas, izsniedz dzelzceļa pārvadātāju licences;
- uzrauga izsniegto licenču prasību izpildi (piemēram, laba reputācija, finanšu pietiekamība, profesionālā kompetence, civiltiesiskās atbildības apdrošināšana);
- reģistrē visas ar izsniegtajām licencēm saistītās izmaiņas ERADIS datubāzē (Eiropas Dzelzceļa aģentūras izveidotā platforma).

2024.gada darbības rezultāti dzelzceļa pārvadātāju licencēšanas jomā:

- 6 licences grozījumi – saistīti ar civiltiesiskās atbildības apdrošināšanas pielikumu atjaunošanu;
- 2 licences apturētas – viena pasažieru, viena kravu pārvadājumu uzņēmumam;
- 1 licence anulēta – pasažieru pārvadājumu uzņēmumam pēc apturēšanas termiņa beigām;
- jauni pieteikumi licences izsniegšanai netika saņemti.

Citas aktivitātes:

- VDA veica konsultācijas ar Latvijas Apdrošinātāju asociāciju par civiltiesiskās atbildības apdrošināšanas piemērojamību dzelzceļa negadījumu gadījumos (pasažieri, kravas, trešās personas);
- visi Latvijā licencētie, kā arī citu valstu pārvadātāji, kas darbojas Latvijas teritorijā, ir iesnieguši civiltiesiskās atbildības apdrošināšanu, kā to paredz 2016.gada 16.augusta MK noteikumi Nr.558.

2.4. Dzelzceļa reģistru pieejamība un to efektīvāka izmantošana

2.4.1. Dzelzceļa infrastruktūras reģistrs

VDA mērķis, īstenojot šo dalībvalstīm uzdoto funkciju:

- nodrošināt dzelzceļa infrastruktūras uzskaiti Dzelzceļa infrastruktūras (sliežu ceļu) valsts reģistrā, atbilstoši Ministru kabineta 29.12.1998. noteikumu Nr.489 “Dzelzceļa infrastruktūras (sliežu ceļu) valsts reģistrācijas un uzskaites kārtība” un Komisijas Īstenošanas regulas (ES) 2019/777 (2019. gada 16. maijs), “Par dzelzceļa infrastruktūras reģistra kopīgajām specifikācijām” noteiktām prasībām, nodrošinot pārvadātājiem ienākšanai dzelzceļa tirgū nepieciešamo informāciju par dzelzceļa infrastruktūras pamatrādītājiem un par tās piederību, kā arī tīkla raksturlielumu pārredzamību un valsts reģistra savienojumu ar Eiropas dzelzceļa infrastruktūras reģistru (RINF).

a) Dzelzceļa infrastruktūras (sliežu ceļu) valsts reģistrs

Saskaņā ar Komisijas Īstenošanas Regulas (ES) 2019/777 (2019.gada 16.maijs), par dzelzceļa infrastruktūras reģistra kopīgajām specifikācijām un par Īstenošanas lēmuma 2014/880/ES atcelšanu 4.pantu, VDA kā infrastruktūras reģistrācijas struktūrvienības pienākums izbeidzās ar 2021.gada 1.janvāri, kad katras dalībvalsts infrastruktūras pārvaldītāji kļuva atbildīgi par datu vākšanu un ievadīšanu RINF lietojumprogrammā.

Savukārt, atbilstoši 29.12.1998. MK noteikumiem Nr.489 “Dzelzceļa infrastruktūras (sliežu ceļu) valsts reģistrācijas un uzskaites kārtība” VDA turpina īstenot funkciju, kas saistīta ar dzelzceļa infrastruktūru (sliežu ceļu) reģistrēšanu nacionālā līmenī, nodrošinot attiecīgās infrastruktūras uzskaiti valsts reģistrā.

Saskaņā ar iepriekš minēto normatīvo regulējumu, 2024.gadā VDA izsniegusi 10 privātās lietošanas sliežu ceļu reģistrācijas apliecības un 4 publiskās lietošanas sliežu ceļu reģistrācijas apliecības.

Kopumā dzelzceļa infrastruktūru (sliežu ceļu) valsts reģistrā, uz 2025.gada 1.janvāri, ir reģistrēti 414 privātās lietošanas sliežu ceļu iecirkņi ar kopgarumu 632,35 km un 358 publiskās lietošanas sliežu ceļu iecirkņi ar kopējo garumu 3185,16 km. (skat. 3. tabulu).

3. tabula Reģistrēto publiskās lietošanas sliežu ceļu kopgarums uz 01.01.2025.g.

Īpašnieks vai pārvaldītājs	Izvērstaais ceļu garums km			
	Galvenie	Stacijas	Pievedceļi	Kopā
Va/s "Latvijas dzelzceļš"	2135.3	815.3	131	3081.6
AS "Pasažieru vilciens"			19.5	19.5
SIA "LDZ Ritošā sastāva serviss"			31.19	31.19
SIA "LDZ infrastruktūra"			34.87	34.87
Citi īpašnieki			18	18
Kopā:	2135.3	815.3	234.56	3185.16

Kopā valstī reģistrēti 3817.51 km sliežu ceļi (izvērstaais garums) no kuriem 16,6% ir privātās lietošanas, bet 83% publiskās lietošanas. Savukārt 80% no reģistrētajiem sliežu ceļiem ir VAS "Latvijas dzelzceļš" pārvaldīšanā.

2024.gadā tika turpināti darbi, kas saistīti ar reģistra uzturēšanu un elektroniskās versijas pilnveidošanu.

2.4.2. Dzelzceļa ritekļu reģistrs

VDA mērķis, īstenojot šo funkciju:

- nodrošināt ritekļu, kuriem ir izsniegta atļauja ekspluatācijai ES valstu dzelzceļa tīklā, uzskaiti vienotajā ES dzelzceļa ritekļu reģistrā (turpmāk - EVR).

b) EVR – Eiropas (dzelzceļa) ritekļu reģistrs

Pamatojoties uz Eiropas Komisijas īstenošanas lēmuma 2018/1614 (turpmāk – Lēmums) 8.panta prasībām, no 2024.gada 31.maija visa informācija, kas iepriekš tika uzskaitīta Valsts dzelzceļa ritošā sastāva reģistrā, ir nodota Eiropas vienotajam ritekļu reģistram (turpmāk – ERR).

Attiecīgi:

- Valsts ritošā sastāva reģistra darbība ir izbeigta;
- VDA rīcībā esošā REPS (Ritošā sastāva elektroniskās uzskaites programmatūra) darbība ir pārtraukta;
- visi ar REPS lietošanu saistītie līgumi ir izbeigti.

Saskaņā ar Lēmumā noteikto, par dzelzceļa ritekļu datu reģistrāciju un uzturēšanu EVR ir atbildīgs nevis ritekļa īpašnieks, bet ritekļa turētājs, kas ir būtiska izmaiņa salīdzinājumā ar līdzšinējo kārtību Valsts ritošā sastāva reģistrā.

Lai nodrošinātu piekļuvi EVR un tā funkcionalitātei, ritekļa turētājam ir jāveic šādas darbības:

- jāsaņem Eiropas Dzelzceļa aģentūras piešķirtais uzņēmuma vai organizācijas kods (4 rakstzīmes);
- jāpieprasa ritekļa turētāja marķējums (2–5 burti);
- jāiesniedz pieteikums EVR lietotāja konta izveidei, norādot vēlamā lietotāja lomu. Lietotāja loma nosaka atbilstošo datu pieejamības līmeni un EVR funkcionalitāti.

Pārejas procesā VDA Eiropas ritekļu reģistram nodevusi informāciju par kopumā 16 134 ritekļiem, tostarp, arī par jau norakstītiem ritekļiem. Datu nodošanas brīdī Valsts ritošā sastāva reģistrā aktīvajā uzskaitē bija 7065 ritekļi.

2024.gada laikā, gan pirms, gan pēc datu nodošanas EVR, VDA saņēma 319 pieteikumus, kas attiecās uz kopumā 825 ritekļiem.

No 2024.gada 12.jūlija spēkā stājas jauni Ministru kabineta noteikumi “Kārtība, kādā dzelzceļa ritekļus reģistrē Eiropas ritekļu reģistrā”, kas nosaka kārtību, kādā Latvijā reģistrējami dzelzceļa ritošajā sastāvā ietilpstošie ritekļi Eiropas ritekļu reģistrā.

2.5. Dzelzceļa vides aizsardzība, risku izvērtēšana un datu pieejamība

2.5.1. Dzelzceļa vides aizsardzības politika

VDA mērķis, īstenojot šo funkciju:

- noteikt dzelzceļa nozares ilgtermiņa un īstermiņa vides aizsardzības mērķus, norādīt politikas īstenošanas līdzekļus un uzturēt vides aizsardzības paškontroles sistēmu.

Dzelzceļa likumā noteikts, ka VDA izstrādā dzelzceļa vides aizsardzības politiku un uztur vides aizsardzības paškontroles sistēmu dzelzceļa nozarē. Administrācija kopā ar vides konsultāciju uzņēmumu SIA “*Estonian, Latvian & Lithuanian Environment*” ir izstrādājusi Dzelzceļa vides aizsardzības politiku plānošanas periodam no 2021. līdz 2027.gadam.

Dzelzceļa vides politikas mērķis ir definēt nozares vides aizsardzības mērķus attiecīgajam plānošanas periodam, kā arī identificēt īstenošanas instrumentus, kas piemērojami minēto mērķu sasniegšanai. Politikas saturs balstīts uz Eiropas Savienības vides politikas mērķiem, Latvijas normatīvajiem aktiem un nozares plānošanas dokumentiem, tostarp, Transporta attīstības pamatnostādņem 2021.–2027.gadam un Vides politikas pamatnostādņem 2021.–2027.gadam. Šis dokuments kalpo kā vadlīnijas koordinētai un mērķtiecīgai vides pārvaldībai dzelzceļa nozarē, un tās ieviešana ir balstīta uz nozares uzņēmumu brīvprātīgu apņemšanos.

VDA īsteno šo politiku tajā apjomā, kas attiecināms uz valsts un privātajiem uzņēmumiem, tostarp, izsniedzot licences pāravadātājiem un piedaloties normatīvo aktu projektu sagatavošanā un izvērtēšanā, kas saistīti ar dzelzceļa un vides aizsardzības jomu. Vienlaikus VDA sadarbojas ar citām iesaistītajām institūcijām, izmantojot politikā noteiktos īstenošanas instrumentus, lai nodrošinātu optimālus risinājumus konkrētās situācijās.

VDA katru gadu no dzelzceļa pasažieru un kravu pāravadātājiem iegūst informāciju par iepriekšējā gadā veiktajiem vides aizsardzības pasākumiem un attiecīgajiem vides indikatoriem, lai izvērtētu vides stāvokli un analizētu tendences, kas saistītas ar politikas īstenošanu.

Dzelzceļa vides aizsardzības politikas pārskatīšana un precizēšana tiek veikta reizi trijos gados, ņemot vērā izmaiņas tiesību aktu regulējumā, ekonomiskajā situācijā valstī un sabiedrības izpratnes attīstību vides jautājumos.

2.5.2. Dzelzceļa radīto apdraudējumu (risku) novērtēšana un uzraudzība

VDA mērķis, īstenojot šo funkciju:

- izvērtēt apdraudējumu, ko dzelzceļa infrastruktūra rada cilvēku veselībai un videi, un koordinēt nepieciešamos šā apdraudējuma samazināšanas pasākumus, informēt un sadarboties ar citām iesaistītajām institūcijām.

VDA saskaņā ar Dzelzceļa likumā noteiktajām prasībām izvērtē apdraudējumu, kuru dzelzceļa infrastruktūra rada cilvēku veselībai un videi.

2024.gadā tika uzsākts divu gadu ilgstoša iniciatīva, kuras ietvaros salīdzina pārbrauktuvi un gājēju pāreju vizuālo stāvokli 2011.–2023.gada pārskatos ar to šī brīža stāvokli, lai izvērtētu, vai veikti uzlabojumi, kas mazina potenciālos apdraudējumus videi. Pēc izvērtēšanas tiks izstrādāti konkrēti priekšlikumi un rekomendācijas dzelzceļa iecirkņiem, kuros apdraudējums identificēts.

Turklāt būtiska ir VDA līdzdalība Starptautiskās dzelzceļa pārvadājumu organizācijas (OTIF) Bīstamo kravu pārvadājumu darba grupā, kas izstrādā un ievieš Starptautisko bīstamo kravu pārvadājumu noteikumu (RID) grozījumus un pilnveido drošības padomnieku sistēmu. VDA pārstāvji arī regulāri piedalās Dzelzceļu sadarbības organizācijas (OSŽD) aktivitātēs, kurās tiek piemērotas SMGS 2.pielikuma “Bīstamo kravu pārvadājumu noteikumu” prasības, kā arī piedalās ANO Eiropas Ekonomikas komisijas (EEK) Transporta komitejas darba grupas sēdēs par bīstamo kravu pārvadājumiem.

2.6. Sadarbības veicināšana ar dzelzceļa tirgus dalībniekiem un pakalpojumu lietotājiem

2.6.1. Sadarbība ar dzelzceļa kravu un pasažieru pārvadātājiem un pakalpojumu lietotājiem

VDA mērķis, īstenojot šo funkciju:

- nodrošināt regulāru informācijas apmaiņu ar dzelzceļa tirgus dalībniekiem, lai noskaidrotu problēmas un praktiskās vajadzības un preventīvi risinātu iespējamās strīdus situācijas.

Saskaņā ar Dzelzceļa likumu 31.pantu VDA ir noteikts pienākums veikt regulāras apspriedes ar dzelzceļa kravu un pasažieru pārvadājumu pakalpojumu lietotāju pārstāvjiem, ņemot vērā to viedokli par dzelzceļa tirgus darbību un attīstību. Šo pienākumu izpildes ietvaros VDA veicina sadarbību ar kravu nosūtītāju un saņēmēju pārstāvjiem, kā arī to interešu aizsardzību pārstāvošajām nozaru asociācijām.

Lai veicinātu nozares ilgtspējīgu attīstību un apzinātu aktuālo situāciju dzelzceļa transportā, VDA pēc savas iniciatīvas ir izveidojusi Dzelzceļa pārvadātāju un sadarbības organizāciju konsultatīvo padomi. Tajā pārstāvētas Satiksmes ministrija, VAS “Latvijas dzelzceļš” (dzelzceļa infrastruktūras pārvaldītājs), AS “LatRailNet” (infrastrukturā pārvaldītāja būtisko funkciju veicējs), kā arī dzelzceļa pārvadātāju un uzņēmēju asociāciju pārstāvji. Padome darbojas kopš 2010.gada un tiek sasaukta vairākas reizes gadā, lai pārrunātu un risinātu nozares aktuālos jautājumus.

Šāds proaktīvs VDA īstenots pasākums ir saņēmis pozitīvu novērtējumu no Eiropas Komisijas puses.

2.6.2. Pasažieru tiesību aizsardzība starptautiskajos pasažieru pārvadājumos

VDA mērķis, īstenojot šo funkciju:

- nodrošināt pārvadājumu atbilstību ES normatīvajos aktos noteiktajām prasībām.

Saskaņā ar Dzelzceļa likuma 33.³ panta pirmo daļu (stājusies spēkā 2022.gada 7.jūnijā), VDA ir noteikta kā iestāde, kas atbild par Eiropas Parlamenta un Padomes 2021.gada 29.aprīļa regulas (ES) 2021/782 par dzelzceļa pasažieru tiesībām un pienākumiem (turpmāk – regula Nr.2021/782) izpildes uzraudzību attiecībā uz starptautiskajiem pasažieru pārvadājumiem, izņemot 23.panta 1.punkta “g” apakšpunktu un 27.pantu.

VDA 2024.gadā ir izstrādājusi un Satiksmes ministrijai iesniegusi priekšlikumus grozījumiem Dzelzceļa likumā, lai nodrošinātu regulas Nr.2021/782 35.panta prasību izpildi attiecībā uz sankciju (sodu) piemērošanu par regulas noteikumu pārkāpumiem.

2024.gadā Latvijas teritorijā tiek īstenots starptautisks pasažieru pārvadājums, ko nodrošina Lietuvas dzelzceļa pārvadātājs. Šajā periodā netika saņemtas pasažieru sūdzības par iespējamiem pasažieru tiesību pārkāpumiem starptautiskajos pārvadājumos.

Papildus tam VDA 2024.gadā aktīvi piedalījās Eiropas Komisijas un dalībvalstu izpildes struktūru (NEB) rīkotajās sanāksmēs par regulas piemērošanu, apmainoties ar pieredzi un informāciju par pasažieru tiesību aizsardzības jautājumiem.

2.7. Vēsturiskā mantojuma dzelzceļa finansējuma sadalījums un tā izlietojuma kontrole

VDA mērķis, īstenojot šo funkciju:

- nodrošināt Vēsturiskā mantojuma dzelzceļa konsultatīvās padomes lēmumu izpildes uzraudzību.

Saskaņā ar Dzelzceļa likuma 7.¹ pantu VDA ir noteikta kā iestāde, kas izskata Vēsturiskā mantojuma dzelzceļa konsultatīvās padomes lēmumus un piešķir finansējumu vēsturiskā mantojuma dzelzceļa objektu īpašniekiem vai valdītājiem, kā arī kontrolē piešķirto finanšu līdzekļu izlietojumu.

Izpildot likumā noteiktās konsultatīvās padomes sekretariāta funkcijas, VDA 2024.gadā sadarbībā ar Satiksmes ministriju atjaunoja padomes sastāvu, organizēja divas sēdes un sagatavoja atbilstošus sēžu protokolus. Tāpat tika izstrādāti lēmumu projekti par finansējuma piešķiršanu, pārbaudīta saņemtā dokumentācija, kā arī izvērtētas atskaites un sniegtā informācija par piešķirtā finansējuma faktiskās izlietošanas atbilstību noteiktajam mērķim.

3. INFORMĀCIJA PAR VDA BUDŽETU UN TĀ IZLIETOJUMU

Saskaņā ar Ministru kabineta 2023.gada 3.oktobra rīkojumu Nr.640 “Par Valsts dzelzceļa administrācijas 2024.gada budžeta apstiprināšanu” tika apstiprināts VDA budžets 575 446 *euro* apmērā un izdevumi 674 017 *euro* apmērā, t.sk. 98 571 *euro* no maksas pakalpojumiem un citu pašu ieņēmumu naudas līdzekļu atlikuma uz 01.01.2024.

4.tabula VDA finansējums un tā izlietojums (*eiro*)

Nr. p.k.	Posteņa nosaukums	Iepriekšējā gadā (faktiskā izpilde)	Pārskata gadā	
			<i>apstiprināts</i>	<i>faktiskā izpilde</i>
1.	Finanšu resursi izdevumu segšanai (kopā):	578 618	575 446	577 905
1.1.	dotācijas	-	-	-
1.2.	maksas pakalpojumi un citi ieņēmumi	575 446	575 446	575 516
1.3.	ārvalstu finanšu palīdzība	3 172	-	-
1.4.	Transferti	-	-	2 389
2.	Izdevumi (kopā):	604 965	674 017	603 084
2.1.	uzturēšanas izdevumi (kopā):	601 807	666 535	600 890
2.1.1.	kārtējie izdevumi	601 807	664 785	600 890
2.1.2.	procentu izdevumi	-	-	-
2.1.3.	subsīdijas, dotācijas un sociālie pabalsti	-	-	-
2.1.4.	kārtējie maksājumi Eiropas kopienas budžetā un starptautiskā sadarbība	-	-	-
2.1.5.	uzturēšanas izdevumi transferti	-	1 750	-
2.2.	izdevumi kapitālieguldījumiem	3 158	7 482	2 194

Pamatojoties uz 24.03.1994. likuma “Likums par budžetu un finanšu vadību” ar grozījumiem 6.¹ panta 5.daļā, budžeta nefinansētu iestāžu kārtējā gada līdzekļu atlikumu var izmantot nākamajā gadā izdevumu finansēšanai.

4. VDA STRUKTŪRA UN PERSONĀLS

4.1. Darbinieki

VDA mērķis, īstenojot šo funkciju:

- stiprināt institucionālo kapacitāti, nodrošinot to ar augsti kvalificētiem speciālistiem, kuri regulāri pilnveido profesionālās zināšanas un kompetences, tādējādi veicinot efektīvu VDA funkciju izpildi saskaņā ar normatīvo aktu prasībām.

VDA personālvadībā balstās uz šādiem normatīvajiem aktiem:

- Valsts civildienesta likums
- Darba likums
- Valsts pārvaldes iekārtas likums

Personālvadības politika ir vērsta uz cilvēkresursu ilgtspējīgu attīstību, veicinot tādas profesionālās vides izveidi, kas sekmē nodarbināto individuālās spējas, kvalifikācijas pilnveidi un rezultātu orientētu sniegumu iestādes mērķu sasniegšanai.

Pārskata gadā VDA tika nodrošinātas 13 amata vietas, tostarp:

- 10 ierēdņu amata vietas (atbilstoši Valsts civildienesta likuma regulējumam),
- 3 darbinieku amata vietas (saskaņā ar Darba likuma normām).

Faktiski nodarbināto personu skaits uz 2024.gada 31.decembri – 11 nodarbinātie, tostarp:

- 3 sievietes,
- 8 vīrieši.

5. tabula VDA nodarbināto sadalījums pēc vecuma grupām un dzimuma

Vecums	Sievietes	Vīrieši
30–45 gadi	1	2
46–60 gadi	1	5
61–67 gadi	1	1

VDA personālu veido darbinieki ar atbilstošu augstāko izglītību, kas nodrošina iestādei nepieciešamo profesionālo kompetenci. Pārsvarā darbinieki pārvalda angļu un krievu valodu, savukārt atsevišķiem darbiniekiem ir arī franču valodas zināšanas, kas ir būtiski, pārstāvēt VDA starptautiskās institūcijās.

Ievērojama daļa darbinieku ir ar ilggadēju darba pieredzi iestādē, tostarp vairāki strādā VDA kopš tās dibināšanas. Šāda institucionālās atmiņas saglabāšana stiprina pēctecību un veicina kvalitatīvu funkciju izpildi ilgtermiņā.

VDA darbinieki regulāri piedalās Eiropas Savienības un starptautisko organizāciju darba grupās, nodrošinot Latvijas interešu pārstāvību un informācijas apmaiņu dzelzceļa nozares regulējuma izstrādē.

Personāla profesionālā pilnveide tiek īstenota sadarbībā ar Valsts administrācijas skolu, Valsts kanceleju, nozaru ministrijām un Eiropas Savienības institūcijām. Šāda pieeja veicina personāla kompetenču attīstību atbilstoši aktuālajām nozares un normatīvajām prasībām.

4.2. Iekšējo procesu pārskatīšana un pilnveidošana

VDA mērķis, īstenojot šo funkciju:

- nodrošināt iestādes funkciju kvalitatīvu veikšanu un institucionālās darbības nepārtrauktību.

VDA efektīvas darbības pamats ir uz iekšējās kontroles principiem balstīta vadības sistēma, kuras izveide un uzturēšana atbilstoši Valsts pārvaldes iekārtas likuma 10. panta prasībām ir iestādes vadītāja kompetencē un atbildībā. Vadītājs ir galvenais iekšējās kontroles sistēmas lietotājs, kas, balstoties uz kontroles pasākumiem un audita rezultātiem, pieņem pamatotus un informētus lēmumus par turpmākajiem uzlabojumiem iestādes darbībā.

Administrācijā ieviestā iekšējās kontroles sistēma aptver šādus kontroles mehānismus:

- Iekšējā tiesiskā regulējuma ieviešana – nodrošināta deleģēto tiesību, lēmumu apstiprināšanas, saskaņošanas un uzraudzības kārtība;
- Resursu aizsardzība – izstrādātas un piemērotas procedūras materiālo un finanšu resursu aizsardzībai pret iespējamām zaudējumiem vai nelikumīgu rīcību;
- Atbildības nošķiršana – noteikta funkcionālā atbildība un izvēsta amata pienākumu nošķiršana, lai samazinātu korupcijas un interešu konflikta riskus;
- Vadības pārskatu sistēma – izveidota kārtība, kas atbilst iestādes stratēģiskajiem vadības dokumentiem;
- Darbinieku novērtēšana – ieviesta sistēma darbinieku snieguma regulārai vērtēšanai, saskaņā ar vienotiem kritērijiem un mērķiem;
- Iekšējo normatīvo aktu sistēma – definēta un regulāri pārskatīta kārtība galveno iekšējo procesu nodrošināšanai, ar mērķi nodrošināt vienveidīgu praksi līdzīgos gadījumos;
- Riska vadība – identificēti un pārvaldīti būtiskākie organizācijas riski, nodrošinot stratēģisko mērķu sasniegšanu;
- Finanšu pārskatu pareizība – ieviestas procedūras, kas nodrošina grāmatvedības uzskaites un citas saimnieciskās informācijas patiesumu, salīdzināmību, aktualitāti un pilnīgumu;
- Resursu racionāla izmantošana – nodrošināta finanšu un citu resursu efektīva un lietderīga izmantošana atbilstoši labas pārvaldības principiem.

Šī sistēma tiek regulāri pārskatīta un pilnveidota, lai tā atbilstu aktuālajām normatīvajām prasībām, iestādes stratēģiskajām prioritātēm.

ORGANIZATORISKĀ STRUKTŪRA

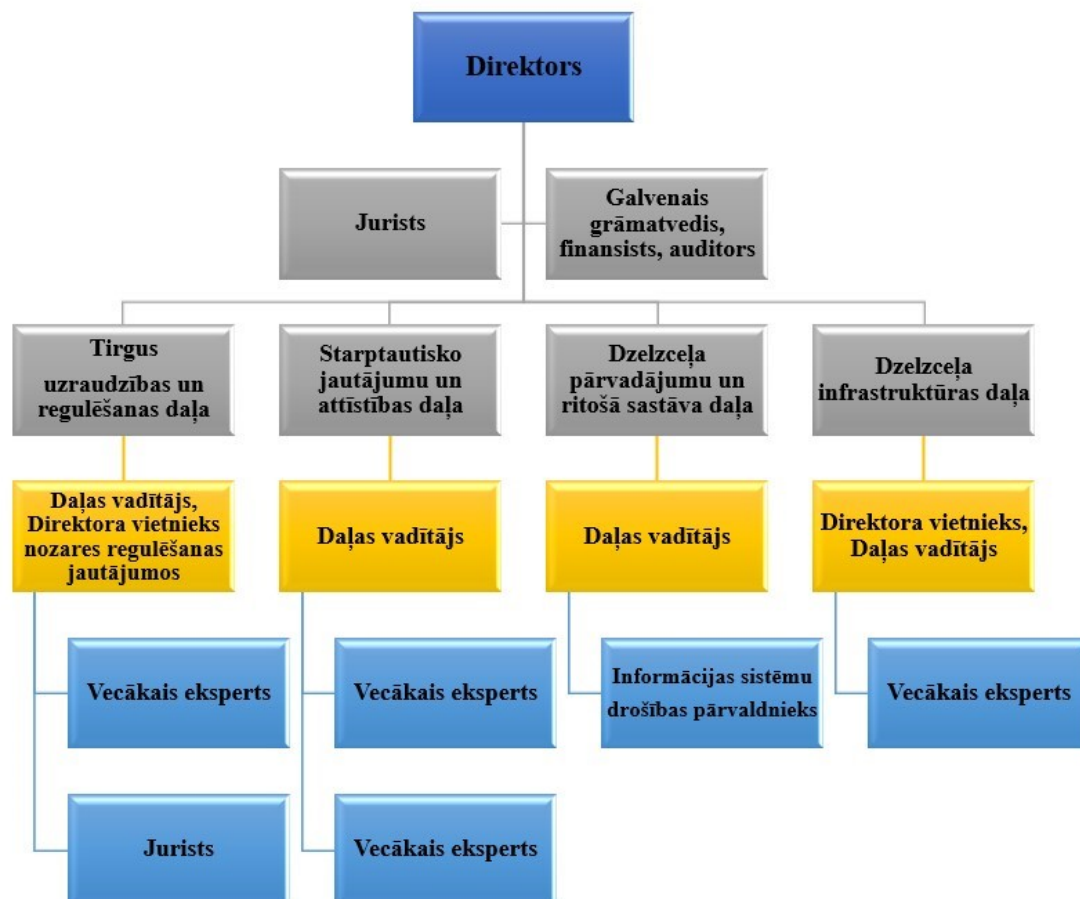
VDA iekšējā struktūra, lēmumu pieņemšanas kārtība un iestādes darba organizācija ir noteikta Ministru kabineta 2022.gada 10.maija noteikumos Nr.282 “Valsts dzelzceļa administrācijas nolikums”, kas nosaka iestādes kompetenci, uzdevumus un institucionālo pārvaldību.

Administrācijas darbības nodrošināšanā piedalās šādas strukturālās vienības, kuras darbojas VDA direktora padotībā:

- Dzelzceļa infrastruktūras daļa;
- Dzelzceļa pārvadājumu un ritošā sastāva daļa;
- Starptautisko jautājumu un attīstības daļa;
- Tirgus uzraudzības un regulēšanas daļa;

Šāda struktūra nodrošina funkcionālu pārklājumu visās VDA kompetencē esošajās jomās, sekmējot normatīvo aktu prasību izpildi un pārskatāmu, uz rezultātiem orientētu darbību.

VDA aktuālā struktūra 2024.gadā ir pievienota zemāk.

5. KOMUNIKĀCIJA AR SABIEDRĪBU

5.1. Informācijas pieejamības pilnveidošana internetā

VDA mērķis, īstenojot šo funkciju:

- nodrošināt ikvienai ieinteresētajai personai (fiziskai vai juridiskai) savlaicīgu un pilnīgu piekļuvi informācijai, kā to paredz Valsts pārvaldes iekārtas likums, Informācijas atklātības likums, kā arī normatīvie akti, kas reglamentē VDA darbību.

a) VDA prioritātes informācijas pieejamības nodrošināšanā:

- Tīmekļvietnes www.vda.gov.lv regulāra aktualizēšana, ievērojot Ministru kabineta 2020.gada 14.jūlija noteikumu Nr.445 “Kārtība, kādā iestādes ievieto informāciju internetā” prasības.
- Sabiedrībai nozīmīgas informācijas, tai skaitā aktualitāšu, skaidrojumu un iestādes viedokļu publiskošana, īpaši jautājumos par normatīvā regulējuma piemērošanu dzelzceļa transporta nozarē.
- Vienota komunikācijas stila un terminoloģijas ievērošana, saskaņā ar Valsts valodas likumu un normatīvajiem aktiem par oficiālās valodas lietojumu valsts pārvaldē.

b) Komunikācijas mērķi un instrumenti:

- Veicināt sabiedrības izpratni par VDA funkcijām, tiesisko regulējumu un iestādes attīstības virzieniem.
- Stiprināt iekšējo komunikāciju, lai nodrošinātu vienotu rīcību un atbilstību darbinieku pilnvarām, kā noteikts tiesību aktos.
- Sekmēt sabiedrības uzticēšanos un pārskatāmu pārvaldību, īstenojot labas pārvaldības principus.

c) Sabiedrības līdzdalības mehānismi un aktualitātes:

VDA kā nozares uzraudzības iestāde aktīvi piedalās normatīvo aktu izstrādes un saskaņošanas procesā, tai skaitā šādās platformās:

- Dzelzceļa pārvadātāju konsultatīvā padome – forums VDA un nozares uzņēmumu sadarbībai, tostarp grozījumu izvērtēšanai Dzelzceļa likumā un atbilstošajos Ministru kabineta noteikumos;
- Lietotāju apmierinātības izpētes īstenošana – kā regulatīvā dialoga un attīstības plānošanas instruments;
- Dzelzceļa vēsturiskā mantojuma saglabāšanas jautājumu risināšana, piemērojot likuma “Par kultūras pieminekļu aizsardzību” normas.

5.2. “Konsultē vispirms” principa īstenošana

VDA mērķis, īstenojot šo funkciju:

- nodrošināt dzelzceļa nozares dalībniekiem saprotamu un savlaicīgu tiesiskā regulējuma skaidrojumu, veicinot brīvprātīgu normu ievērošanu un samērīgu valsts pārvaldes rīcību.

“Konsultē vispirms” princips Latvijā nav nostiprināts kā atsevišķs tiesību akts, bet tā piemērošana balstās uz šādiem normatīvajiem aktiem un politikas dokumentiem:

- Administratīvās atbildības likums – kā pamats preventīvai darbībai un tiesību skaidrošanai;
- Valsts kontroles ieteikumi par konsultēšanas praksi valsts pārvaldē;
- Valsts pārvaldes iekārtas likums un Labas pārvaldības principi;
- Vadlīnijas par “Konsultē vispirms” principa ieviešanu valsts iestāžu darbā (apstiprinātas 2017. gadā).

Praktiskā ieviešana VDA darbībā:

- Ikvienai personai ir tiesības saņemt konsultāciju par piemērojamo regulējumu, iepriekš vienojoties par tikšanos ar atbildīgo darbinieku.
- Konsultācijas tiek sniegtas bez maksas, ievērojot iestādes kompetenci, profesionālās ētikas normas un juridiskās precizitātes principus.
- VDA regulāri analizē konsultāciju rezultātus, lai identificētu nepieciešamos uzlabojumus normatīvā regulējuma piemērošanas praksē.

6. NĀKAMAJĀ GADĀ PLĀNOTIE PASĀKUMI

Papildus pastāvīgajiem pienākumiem, kas saistīti ar iestādes funkciju nodrošināšanu, 2025.gadā VDA plāno īstenot šādus stratēģiskos un funkcionāli nozīmīgos pasākumus:

1. Izstrādāt priekšlikumus par neatkarīgas uzraudzības mehānisma izveidi infrastruktūras maksas lieluma (apjoma) pamatotības izvērtēšanai, rosinot profesionālu un starpinstitucionālu diskusiju par regulatīvās kontroles stiprināšanu atbilstoši Eiropas Savienības tiesību aktu prasībām.
2. Izvērtēt būtisko funkciju veicēju pārvaldības modeļus un sagatavot priekšlikumus pārvaldes formas optimizācijai, identificējot iespējamās funkciju pārklājumus un iestāžu kompetenču skaidrības uzlabošanas iespējas.
3. Izstrādāt civiltiesiskās atbildības apdrošināšanas prasības dzelzceļa pārvadātāju licencēšanas procesā, nodrošinot atbilstību Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvām, kā arī Dzelzceļa likuma regulējumam.
4. Veikt dzelzceļa infrastruktūras valsts reģistra digitalizāciju, pārnesot datus uz centralizētu, strukturētu elektronisko platformu ar mērķi nodrošināt efektīvāku datu pārvaldību, pieejamību un integrēšanu nacionālajās un Eiropas Savienības informācijas sistēmās.
5. Sadarbībā ar kompetentajām institūcijām sagatavot lēmumu par dzelzceļa infrastruktūras valsts reģistra turpmāko pārvaldības modeli, izvērtējot gan tiesiskos, gan organizatoriskos aspektus.
6. Turpināt lietvedības sistēmas modernizāciju, tostarp:
 - Samazināt manuālās datu apstrādes apjomu un papīra dokumentu apriti;
 - Integrēt e-adresi un drošu elektronisko parakstu, nodrošinot dokumentu aprites atbilstību Elektronisko dokumentu likumam un citām piemērojamām normām.
7. Uzlabot dzelzceļa tirgus uzraudzības statistikas datu apkopošanas sistēmu, nodrošinot precīzu, aktuālu un pārskatāmu informāciju par tirgus dinamiku, kā arī regulāri publiskot datu kopsavilkumus VDA oficiālajā tīmekļvietnē.
8. Nodrošināt dzelzceļa pasažieru tiesību ievērošanas uzraudzību atbilstoši Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) 2021/782 prasībām un Dzelzceļa likumam;
 - Sagatavot un publiskot gada ziņojumu par Regulas (ES) Nr.2021/782 izpildes stāvokli Latvijā.